

PERSONALITĂȚI ARDELENE ÎN LOCALITĂȚILE BANATULUI SÂRBESC

Dr. Mircea Măran

Key words: personalities, romanians, Transylvania, Serbian Banat, 19th-20th centuries

Some personalities, originating from Transylvania, in the settlements of Serbian Banat

Abstract: In this paper we present the life and work of several remarkable personalities, originating from Transylvania, who played an important role in the ethnic-cultural movement of the Romanians in the Serbian Banat at the end of the 19th and the first half of the 20th century. The personalities in question are two priests, two teachers and a doctor. Although from Transylvania, they worked in Banat, and in the area which became a part of the Yugoslav country after WWI and the fall of the Austro-Hungary.

The paper will deal with the following personalities: Constantin Dimian (1876-1959), born in Breț, in southeast Transylvania, who spent all his active life as an orthodox priest in Vladimirovac; Ștefan Șperchez (1882-1949), born in Zărnești, near Brașov, also an orthodox priest in Vladimirovac; Teodor Petrișor (1859-1906), born in Săn-Paul, near Cluj, a longtime teacher in Alibunar and the author of the monograph of Alibunar; Petru Stoica (1859-1930), born in Ormindea (Hunedoara), a longtime teacher and the bank manager in Satu Nou, near Pančevo; Dr. Alexandru Andressi (1865-1924), born in Sângiorgiul Român (Bistrița-Năsăud), a longtime physician in Vladimirovac and a well-known initiator and organizer of ethnic-cultural activities.

Românii din părțile vestice al Banatului, populație care dintotdeauna reprezenta o parte componentă a corpului etnic românesc, în ciuda statutului de minoritari obținut prin trecerea acestor părți ale Banatului în cadrul statului iugoslav, au reușit să-și mențină până în zilele noastre trează conștiința de neam. În ciuda scăderii vizibile a numărului apartenenților acestei minorități naționale de pe teritoriul Republicii Serbia, aceștia și-au păstrat până azi identitatea națională, confesională și culturală, reprezentând de la bun început un factor al stabilității și o punte a colaborării dintre statul iugoslav, respectiv sârbesc, și România. Cetățeni loiali ai statului în care trăiesc, românii din Banatul Sârbesc își păstrează cu sfințenie limba, tradițiile și credința, bucurându-se de toate drepturile oferite de statul sârbesc minorităților care trăiesc pe teritoriul acestui stat.

Formarea și păstrarea identității acestei populații, din timpuri îndepărtate și până azi, a reprezentat un proces complex și specific în sine, prin însăși poziția deosebită, cea de minoritar, a acesteia.

Desigur în acest proces un rol deosebit i-a revenit intelectualității, recrutate din rândul localnicilor, dar nu numai, o parte a personalităților cu merite deosebite în activitățile național-culturale, didactice, confesionale, economice etc. provenind și din alte părți ale spațiului etnic românesc, printre care și din Transilvania. În lucrarea de față ne-am propus să prezentăm viața și activitatea câtorva personalități originare de pe plaiuri transilvane, dar care, primind post de muncă, s-au stabilit în părțile vestice ale Banatului, participând astfel la crearea istoriei localităților românești din Banatul Sârbesc.

Dr. Alexandru Andressi (1865-1924)

S-a născut la Sângiorgiul Român, azi Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud, la 4 martie 1856, într-o familie de țărani. Școala generală o frecventează în localitatea natală¹, gimnaziul la Năsăud, iar în anul 1884 își începe studiile de medicină la Universitatea din Cluj, ca bursier al fondurilor grănicerești. După ce termină cu succes studiile (1889), este denumit în 1890 practicant salarizat la Institutul de anatomie descriptivă și topografică. În 1891 este promovat doctor în medicina universală, angajându-se la postul de asistent la clinica din Cluj, despărțământul oculist.

De pe plaiurile ardelene, tânărul medic trece în curând pe meleaguri bănățene, fiind în 1892 numit medic comunal la Alibunar (azi în Banatul Sârbesc). De acolo, în 1895 trece în comuna vecină Petrovasâla (Petrovosello, mai târziu Român-Petre, azi Vladimirovaț), unde își va petrece anii cei mai fructuoși ai carierei sale². Ce e drept, timp de patru ani (1898-1902), dr. Andressi funcționează ca medic în comuna Rășinari, însă din motive de sănătate și fiind invitat de intelectualitatea locală, se reîntoarce la Petrovasâla, unde funcționează în continuare ca medic pentru un salariu de 1200 florini lunar. În 1904 a fost promovat medic-fizic la Universitatea din Cluj.

Pe lângă profesia sa, pe care a îndeplinit-o în mod profesionist și deosebit de conștiincios, Andressi participă și la numeroase afaceri social-economice și culturale, fiind pe drept considerat ca una dintre cele mai reprezentative personalități atât din comuna Petrovasâla, cât și din întreaga zonă. În ciuda faptului că era

greco-catolic, participă la înființarea *Reuniunii corului vocal bisericesc-lumesc* din Petrovasâla, comună cu populație ortodoxă, deținând funcția de vicepreședinte al acestei societăți. În 1905, la inițiativa lui Andressi ia naștere *Casina română* din această localitate, doctorul comunal fiind ales și președinte al acestei societăți. A fost și membru al *Astrei*.

Activitatea sa pe plan economic este prezentă în special în domeniul bancar, Andressi fiind ales în comitetul de conducere al Institutului de economie și credit *Steaua* din Petrovasâla, *Sentinelă* din localitatea vecină Satu Nou³, fiind membru fondator al majorității institutelor financiare românești din Banatul Sârbesc⁴. Participă și în alte afaceri cu caracter social și economic, printre care reorganizarea *Reuniunii pompierilor voluntari* din Petrovasâla, la înființarea *Reuniunii de înmormântare*, împreună cu preotul Ioanichie Neagoe și în special la înființarea *Societății pentru iluminare electrică*, în anul 1912, Petrovasâla fiind una din primele medii rurale din zonă în care a fost introdusă rețeaua de aprovizionare cu curent electric. Ce e drept, lumina electrică a fost introdusă doar în clădirile publice din comună, cât și prin casele celor mai înstăriți locuitori ai satului, în special negustori și intelectuali, marea majoritate a țăranimii nefiind încă conștientă și informată despre importanța acestei minuni a tehnologiei moderne. De aceea, în anii următori, dar în special în urma plecării lui Andressi din sat, societatea electrică va întâmpina numeroase dificultăți, astfel că la începutul anilor douăzeci s-a găsit în fața falimentului⁵.

3 Arhiva Parohială din Petrovasâla, Dosarele Institutelor de economie și credit *Steaua* și *Sentinelă*

4 Nicolae Șofariu, *Dr. Alexandru Andressi 1865-1924*, în *Graiul Românesc*, Panciova, nr. 19 din 18 mai 1924, pag. 1

5 Gligor Popi, *Rumuni u jugoslovenskom Banatu izmedju dva rata (1918-1922)*, Novi Sad, 1976, pag. 22

1 *Arhiva someșană*, Năsăud, nr. 24, aprilie-septembrie 1938, pag. 182

2 N. Pența, *Monografia comunei Roman-Petre (Petrovosello) 1808-1908*, Oravița, 1911, pag. 83-85

În urma destrămării Austro-Ungariei, Andressi hotărăște să se stabilească în România, având în vedere că Petrovasâla a rămas în cadrul Regatului S.C.S. La 5 mai 1920 se stabilește la Timișoara, unde ocupă postul de medic-director la azilul pentru copii. Din cauza sănătății firave, fiind de o construcție slabă, părăsește această funcție și se pensionează, angajându-se în curând la Banca Centrală Bănățeană, proaspăt înființată, la care deține postul de casier provizoriu, de unde demisionează abia cu o săptămână înaintea morții, în anul 1924.

Constantin C. Dimian (1876-1959)

S-a născut în anul 1876 în comuna Brețcu (azi în județul Covasna), ca fiu al preotului cu același nume și al Paraschivei Dimian, născută Rențea. Familia Dimian era cunoscută în zonă prin lupta pentru apărarea intereselor naționale ale popoului român. Tatăl său, protopopul Constantin Dimian, a deținut funcția de protopresbiter de Treiscaune în perioada anilor 1903-1920.⁶

Constantin Dimian-junior urmează școala primară în satul natal, apoi cursurile Gimnaziului românesc din Brașov, pe care le termină în anul 1896, și pe cele ale Facultății de Teologie din București, în 1906, numărându-se la această facultate printre cei mai buni studenți. Teza de licență, deosebit de apreciată la vremea respectivă⁷, cu titlul "*Împrejurările în cari a luat început literatura bisericească în limba română*", a fost publicată în anul 1906, la tipografia *Speranța* din București.

Pregătirea sa teoretică solidă, cât și renumele familiei Dimian, au facilitat încă-

drarea tânărului teolog în rândul personalului Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din Sibiu, în perioada anilor 1906-1908. Pe atunci, tânărul Dimian a fost colaborator al "Telegrafului Român" și al altor publicații în limba română din Transilvania⁸.

Nu cunoaștem motivele care l-au determinat pe tânărul teolog Constantin Dimian să opteze pentru serviciu în îndepărtata comună Petrovasâla (pe atunci Român-Petre, azi Vladimirovac), din Banat. În tot cazul, acesta a fost primit la postul de capelan la Petrovasâla, împreună cu Ștefan Șperchez, după ce s-a hirotonit prin episcopul Aradului, Ioan Ignatie Papp, la 7 septembrie 1908, în perioada în care scaunul Episcopal de la Caransebeș a fost vacant. Instalarea la postul de capelan a celor doi tineri teologi la Petrovasâla a avut loc pe data de 8 noiembrie 1908⁹. Noul capelan avea datoria să "solvească la cassa diecesană în favorul fondului pentru ajutorarea văduvelor și orfanilor rămași după preoți, taxele precise, anume: taxa fundamentală 100 coroane și taxa anuală 15 coroane"¹⁰.

Capelanul Dimian, om deosebit de energic, joacă un rol important în toate domeniile vieții sociale la Petrovasâla, dar și mai larg. Credincioșii îi ziceau "popa Costa". Este foarte activ în viața politică a românilor din zonă.

În acest sens, amintim în special angajamentul său cu ocazia alegerilor pentru parlamentul maghiar din anul 1910 în cercul electoral Ozora (Uzdin), în care a susținut candidatura lui Mihailo Polit Desančić, liderul liberalilor sârbi, reprezentant al coaliției naționalităților.

În ciuda neplăcerilor pe care le-a întâmpinat, este ferm hotărât să participe în continuare la lupta pentru realizarea

6 Ioan Lăcătușu, *Personalități din Covasna și Harghita*, Cluj-Napoca, 1998, p.82

7 Luminița Cornea, *Prinos adus Bisericii și Neamului Românesc: Teza de licență a preotului Constantin C. Dimian*, www.crestinortodox.ro

8 I. Lăcătușu, op. cit., p. 83

9 N. Pența, *Monografia comunei Roman-Petre (Petrovosello) 1808-1908*, Oravița 1911, p.107

10 Arhiva Parohială Petrovasâla (A.P.P.), *Dosarul preotului Constantin Dimian*

drepturilor naționale ale românilor bănățeni. În momentele în care Austro-Ungharia încetează să mai existe (noiembrie 1918), Constantin Dimian participă la evenimentele care au avut loc ca urmare a destrămării Monarhiei dualiste. Astfel, pe data de 13/26 noiembrie 1918, la Alibunar are loc adunarea pentru alegerea deputaților români care vor participa la Marea Adunare de la Alba Iulia¹¹, la care a fost prezent și Constantin Dimian.

În urma încadrării părții vestice a Banatului în Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor, în ciuda plecării majorității intelectualilor români de aici în România, Constantin C. Dimian rămâne la Petrovasâla, jucând în perioada interbelică un rol însemnat în viața confesională, politică, economică și culturală a românilor din Banatul Iugoslav. Începând cu anul 1923, face parte din conducerea Partidului Român din Regatul S.C.S.

În această fază timpurie a activității Partidului Român, Constantin C. Dimian este unul dintre principalii lideri ai partidului. Dar, deja în anul 1924, acesta ajunge în conflict cu o parte din conducerea partidului. Începe slăbirea acestuia prin formarea de fracții, ceea ce va duce la insuccesul de la alegerile parlamentare din 1925 și 1927. Nici în perioada următoare Constantin C. Dimian nu a fost scutit de implicarea în conflictele dintre intelectualii români din Banatul Iugoslav.

Pe lângă faptul că s-a ocupat cu afaceri politice, preotul Dimian a jucat un rol activ și în alte sfere de viață a localității Petrovasâla. Astfel, după plecarea preotului Ioanichie Neagoe în România, Dimian devine pentru un timp de câțiva ani directorul executiv al Institutului de credit și economii „Steaua” din Petrovasâla.

Nu în ultimul rând, Dimian participă cu succes și la organizarea vieții culturale la

Petrovasâla, dar și la nivel de minoritate. Pe lângă meritul său la înființarea fanfarei „Doina” din Petrovasâla (1928), amintim și angajarea sa la organizarea unei biblioteci sătești. Aceasta a luat naștere datorită donațiilor în cărți făcute de Biblioteca centrală „I.G.Bibicescu” din Turnu Severin, care, de fapt, au fost făcute tuturor localităților cu populație românească din Banatul Iugoslav.¹²

Ca preot a fost foarte apreciat în sat și în afara acestuia. A fost președintele Comitetului parohial din Petrovasâla. După moartea lui Ioanichie Neagoe la Timișoara, în anul 1931, Dimian devine în sfârșit paroh la Petrovasâla, până atunci deținând funcția de capelan, cu toate că practic avea atribuțiile de paroh încă din momentul plecării lui Neagoe în România (1920).

Vom aminti încă câteva contribuții ale preotului Dimian la dezvoltarea vieții minoritare românești din Banatul Iugoslav: este membru al redacției săptămânalului „Nădejdea” din Vârșeț¹³; participă la înființarea „Asociației corurilor și fanfarelor române din Banatul Iugoslav”, în 1931. Asociația încadra corurile și fanfarele românești din Banatul Iugoslav, avându-l ca președinte pe preotul Ioan Mităr din Straja, iar ca vicepreședinte pe preotul Constantin Dimian¹⁴. O altă asociație românească, de data aceasta cu caracter confesional, a fost înființată la sfârșitul anului 1931. Este vorba de „Asociația clerului ortodox român din Banatul Iugoslav”, preotul Dimian deținând funcția de casier¹⁵. Ca publicist, în perioada interbelică a colaborat la săptămânalul „Graiul românesc” din Panciova.

11 V.M.Zaberca, *Românii din Banatul Iugoslav și Marea Unire*, Timișoara 1995, p.106-107

12 N. Chipurici, *Românii din afara României (Documente)*, Editura „Lumina”, România, 1995, p.88

13 Calendarul „Nădejdea” pe anul 1931, Vârșeț 1930, p.39

14 *Nădejdea*, Vârșeț, nr.36 din 13 septembrie 1931, p.3

15 idem, nr.1 din 1 ianuarie 1932, p.3

În anul 1953, după aproape jumătate de secol de serviciu, Constantin Dimian se pensionează. Ultima dată slujește la sfânta liturghie pe data de 29 ianuarie 1956, la vârsta de 80 de ani. La 1 februarie 1956 părăsește Petrovasâla și trece în România. Se stinge din viață pe data de 5 iunie 1959 în localitatea Băcești, județul Vaslui¹⁶.

De o deosebită valoare istorică este manuscrisul lui Constantin C. Dimian – o mică cronică a localității Petrovasâla, pe care acest preot a scris-o pe paginile goale ale „Evangheliei...”, editate la București în anul 1895 și care se găsește în Arhiva Parohială din Petrovasâla. Cronică respectivă, intitulată „*Pro memoria*”, aduce informații prețioase despre trecutul acestei localități, cuprinzând perioada anilor 1916-1955, dar în primul rând este o mărturie a modului de gândire a unui preot ortodox român în condițiile vitrege provocate de frământările de care a fost cuprinsă societatea bănățeană în perioada interbelică, în anii războiului al doilea mondial și în primii ani postbelici¹⁷.

Descendent dintr-o marcantă familie de pe meleagurile ardelenice, Constantin C. Dimian, prin activitatea sa pe tărâmul culturii și al credinței strămoșești, se enumeră printre personalitățile de seamă ale românilor din Banatul Sârbesc în prima jumătate a secolului al XX-lea.

Teodor Petrișor (1859-1906)

Teodor Petrișor s-a născut în anul 1859 în localitatea Sân-Paul, județul Cluj. A frecventat, în limba română, cursurile Preparandiei din Deva. La început a lucrat

ca învățător în câteva sate transilvane, printre care în satul natal, apoi la Râul Alb și Cugir, iar în anul 1889 a trecut în comuna Alibunar (azi în Banatul Sârbesc), unde a fost angajat ca învățător, până la pensionarea sa în anul 1904. A decedat la Alibunar în anul 1906¹⁸.

Datorită muncii sale serioase pe plan didactic, dar și pe plan social și cultural, foarte repede a obținut autoritate și renume, atât în rândul locuitorilor acestui sat, cât și mult mai larg. Ca un bun cunoscător al teoriei pedagogice, a colaborat cu texte de specialitate în mai multe publicații în limba română din fosta Austro-Ungarie, printre care „Școala română”, „Tribuna”, „Foaia diecezană”, „Foaia scolastică”, „Transilvania”, „Drapelul”. A fost și colaborator la „Enciclopedia română” a lui Corneliu Diaconovici, iar cu ocazia vizitei renumitului filolog german Gustav Weigand, care a venit în anul 1895 la Alibunar, cu scopul colectării materialului pentru atlasele sale lingvistice, Petrișor i-a acordat ajutorul necesar.

La Alibunar a înființat un cor, a organizat diferite manifestări culturale, atât în această localitate, cât și în cele vecine. În afacerile economice este prezent prin sprijinirea institutelor bancare românești, printre care „Sentinela” din Satu Nou, „Panciovana” din Panciova și altele¹⁹. În 1899, Petrișor devine membru ordinar al *Astrei* cu ocazia înființării despărțământului Panciova în cadrul Asociațiunii²⁰.

Cea mai importantă operă a sa este însă „Monografia comunei Alibunariu”, care mai întâi a fost publicată ca foileton în „Foaia diecezană” din Caransebeș, iar apoi în anul 1896 și ca o broșură aparte,

16 A.P.P., Valeriu Perin, *Conscripția parohială din anul 1953*

17 Cronică lui Constantin Dimian este publicată integral în: Mircea Măran, *Cronicari petroviceni*, Panciova, 2006, pag. 49-75

18 *Monografia Alibunarului*, Alibunar, 1998, pag. 161-162

19 Arhiva Parohială din Petrovasâla, *Dosarele „Sentinelii” și „Panciovanei”*

20 *Transilvania*, Sibiu, nr. IX, noiembrie 1899, pag. 33

tipărită în tipografia diecezană din Caransebeș²¹. Este vorba despre prima monografie a unui sat din Banatul Sârbesc publicată în limba română (în total cea de-a treia monografie rurală în limba română de pe întreg teritoriul Banatului), cu toate că, în ceea ce privește valoarea sa științifică, îm primul rând în ceea ce privește materialul documentar folosit, dar și a volumului său, rămâne înapoi față de monografia Petrovasălei (Vladimitovaț), pe care ceva mai târziu, în anul 1911, a publicat-o învățătorul Nicolae Pența. Înainte de Petrișor, monografia Alibunarului a fost scrisă în limba germană și maghiară de Felix Milleker, astfel că însăși Petrișor s-a servit de această lucrare cu ocazia alcătuirii monografiei sale.

Petru Stoica (1859-1930)

Este originar din Ormindea, localitate în județul Hunedoara. Termină cinci clase liceale la Brad și Sibiu și Școala Normală la Deva (1879). Studiile și le completează mai târziu printr-un curs comercial la Viena. După ce funcționează un timp ca învățător la Măceu (județul Hunedoara), trece la Satu Nou, lângă Panciova (azi în Banatul Sârbesc), unde desfășoară o bogată activitate didactică, publicistică, culturală și economică²².

Activitatea sa publicistică a constat în colaborarea la publicații contemporane de prestigiu, printre care *Telegraful român* și *Tribuna* din Sibiu. Este demn de amintit că învățătorul Stoica a înființat prima publicație în limba română de pe spațiul Banatului Sârbesc (*Convorbiri pedagogice*, 1886-1888), pe care o redactează împreună

cu cunoscutul folclorist ardelean Ion Pop Reteganul²³. Mai târziu, Stoica figurează ca director, iar apoi ca proprietar al revistei. Sediul redacției acestei publicații se găsea mai întâi la Satu Nou, revista fiind tipărită la Panciova, iar mai târziu, din motive financiare, sediul redacției este mutat la Brașov.

Activitatea sa de dascăl și luminător al poporului este desigur principala contribuție pe care învățătorul ardelean a dat-o neamului său. O perioadă de timp a funcționat și ca director al școlii comunale din Satu Nou (Réva-Ujfalu, pe atunci, azi Banatsko Novo Selo). După ce a fost constrâns de autortăți să părăsească postul său de învățător, Stoica rămâne la Satu Nou, continuând să se ocupe cu afaceri economice și culturale. Împreună cu un grup de intelectuali și oameni de afaceri, a pus bazele Institutului de Economii și Credit „Sentinela” din Satu Nou, care decenii în șir a fost și cea mai puternică bancă sătească a românilor din Banatul Sârbesc. În primii ani de activitate a *Sentinelei*, Stoica figurează ca locțiitor al directorului executiv (protopopul Trifon Miclea), iar de la începutul secolului al XX-lea preia și funcția de director executiv al acestei instituții financiare²⁴. Pe lângă Sentinela, Stoica face parte și din conducerea altor institute financiare din zonă, precum *Steaua* din Petrovasâla și *Dunăreana* din Cuvin.

Luptător devotat cauzei neamului, participă în activitatea corului local, contribuie la înființarea parohiilor ortodoxe române din Panciova și Dobrița, la sfârșitul secolului al XIX-lea. În același an (1899) devine membru ordinar al *Astrei*, preluând și funcția de casier al despărțământului Panciova al Asociațiunii, la adunarea

21 Ediția a doua a acestei monografii a fost publicată la Arhivele istorice din Panciova (2005), în versiune bilingvă, în limba sârbă și română.

22 Satu Nou – Banatsko Novo Selo 1765-1977, Monografie, Satu Nou, 1979, pag. 106-107

23 Ion Apostol Popescu, *Ion Pop Reteganul – Viața și activitatea*, București, 1965, pag. 74

24 A.P.P., *Dosarul băncii „Sentinela”*

constituantă a acestui despărțământ ținută pe data de 8 august²⁵.

După trecerea părților vestice al Banatului în cadrul regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor, Petru Stoica hotărăște să părăsească localitatea Satu Nou și să treacă în România. În anul 1923 se stabilește la Brașov, unde rămâne până la sfârșitul vieții. Datorită contribuțiilor sale la propășirea ideii și a identității naționale românești în toate sferile de activitate amintite mai sus, Petru Stoica rămâne una dintre cele mai importante personalități ale neamului de pe acest teritoriu, numele său fiind înscris cu slove de aur în istoria românilor din Banatul Sârbesc.

Ștefan Șperchez (1882-1949)

Preotul Ștefan Șperchez s-a născut la 24 iulie 1882 în comuna Zărnești, județul Brașov. A terminat opt clase liceale, susținându-și bacalaureatul la Năsăud în anul 1903. Continuă să studieze teologia, absolvind seminarul teologic din Sibiu în anul 1906, iar examenul de calificare preoțească îl susține tot la Sibiu, în 1907²⁶. Pe data de 26 octombrie 1908 este numit de capelan la parohia întâi din comuna bănățeană Petrovasâla (Román-Petre, pe atunci, azi Vladimirovaț, în Banatul Sârbesc), pe lângă socrul său, parohul Petru Murgu.

Comuna Petrovasâla, întemeiată la 1808 pe teritoriul Regimentului Germano-Bănățean al Graniței Militare, a fost în momentul instalării tânărului Șperchez una dintre cele mai puternice comunități ortodoxe române din întreaga Eparhie a Caransebeșului, numărând peste șase mii de locuitori, în mare majoritate români

ortodocși. Cu ocazia sărbătoririi centenarului comunei, în anul 1908, pe lângă o serie de manifestări cultural-naționale, a avut loc și instalarea a doi tineri capelani, ambii ardeleni – Ștefan Șperchez și Constantin Dimian. Cei doi capelani au fost instalați pe lângă parohii locale – Petru Murgu și Ioanichie Neagoe, Petrovasâla având în anii următori patru preoți, situație reală având în vedere numărul mare de credincioși.

După Primul Război Mondial și destrămarea Austro-Ungariei, această parte a Banatului este încadrată în Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor. După moartea socrului său, în anul 1920, Șperchez devine parohul primei parohii din această comună fruntașă românească din Banatul Sârbesc, la 3 octombrie 1920.

Activitatea lui Ștefan Șperchez pe plan confesional și național-politic a fost foarte bogată. Colaborează cu articole în publicațiile în limba română din Banatul Sârbesc, printre care "Graiul Românesc" din Panciova și Calendarul "Nădejdea" din Vârșeț, fiind în anumite perioade și membru în redacția săptămânalului cu același nume. Pe plan politic s-a evidențiat în prima perioadă de activitate a Partidului Român din Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor²⁷. Preotul Șperchez participă la adunările populare organizate de Partidul Român la Petrovasâla și în alte localități din zonă, adresându-se deseori poporului. După ce Partidul începe să slăbească, ca urmare a scindărilor din vârful său, acesta încearcă să se retragă din viața politică. Totuși, în anul 1935, în urma alegerilor parlamentare care au avut loc în regatul iugoslav, constatăm reîntoarcerea preotului nostru pe scena politică, participând la adunarea românilor din Banatul iugoslav de la Alibunar, la care acesta a fost ales de președinte ad-hoc al adunării.

25 *Transilvania*, Sibiu, nr. IX, noiembrie 1899, pag. 126

26 A.P.P., *Dosarul preotului Ștefan Șperchez*

27 *Graiul Românesc*, Panciova, nr. 18 din 1 iulie 1923, p. 3

Cu această ocazie, după ce Partidul Român a fost interzis în anul 1929, prin introducerea dictaturii regelui Alexandru I, s-a refăcut activitatea politică a românilor din zonă prin înființarea așa-numitului Comitet Central Român, în fruntea căruia se găsea dr. Alexandru Butoarcă, avocat din Vârșeț și director al săptămânalului *Nădejdea*, iar Ștefan Șperchez deținea funcția de vicepreședinte.

În anul 1940, Șperchez este datorită meritelor sale pe plan confesional și național decorat cu brâu roșu de către episcopul Caransebeșului Vasile Lăzărescu. După terminarea Celui De-al Doilea Răz-

boi Mondial și stabilirea orânduirii comuniste în Iugoslavia, preoțimea își pierde poziția pe care a avut-o până atunci în viața național-culturală și politică a minoritarilor români din Banatul Iugoslav. Biserica și reprezentanții ei sunt persecutați, pierzându-și aproape în întregime privilegiile de până atunci. Unii dintre preoți au fost prigoniți, alții au reușit mai ușor să se adapteze noilor condiții prezente în țară. Ștefan Șperchez nu a putut și nici nu a dorit să se împace cu realitatea dureroasă. S-a sinucis în anul 1949, la vârsta de 67 de ani, după 41 de ani petrecuți în preoție, ani care i-a dedicat în întregime credinței și bisericii străbune, neamului și parohienilor săi.